

Nationell Biblioteksstrategi-utredningen i Sverige

Förslaget till en nationell biblioteksstrategi är ett intressant dokument om bibliotekens framtid.

Den preliminära rapporten hyllas bland annat för sina ambitioner, men är också kritiserad. Det som inte är på plats kan naturligtvis rättas till. De som svarar på rapporten kan påverka och arbetsgruppen är för närvarande ute på en diskussionsturné i Sverige där man samlar in kloka synpunkter.

Som leverantör till 6000 folk- och skolbibliotek i norra Europa och till flera tusen arkiv, specialbibliotek och muséer runtom om i världen bygger vi dagligen på vår kunskap om ABM-institutioners nuvarande verksamhet och dessas drömmar och tro om framtiden. Det gör oss till experter på en nivå, samtidigt som vi inte är mitt i den verklighet dessa förtjänstfullt verkar i.

Vårt kärnområde idag är digital utveckling för en virtuell verklighet. Med den reservationen vill vi lämna våra synpunkter på utredningen.

Vi kommer att beröra den digitala verklighet som går hand i hand med en nödvändig omställning i biblioteksvärlden som vi kallar ”Det främjande arbetet”. Vi tar också kort upp andra faktorer vi tror är avgörande för framtiden. Som synen på målstyrning och förståelsen att invånaren, medborgaren, är en del av verksamheten.

Den digitala verkligheten

Digitala lösningar på biblioteken är enligt vår uppfattning till för att bevara, kommunicera, inkludera, dela och utveckla lärande, utveckling och kunskap. Om målet för digital utveckling på biblioteken är ett tillstånd av tillgång, som vi anser att stora delar av utredningen andas, går man miste om att poängtera och driva den dynamik som ligger i att aktivt använda den digitala tekniken; att få invånarna till aktiva medborgare i den virtuella världen.

Den målbilden saknas i diskussionen om biblioteket och den digitala medborgaren.

Det är särskilt på två områden som en tillgångsorienterad målbild för bibliotek fallerar. Det ena är det ojämlika i våra möjligheter att tillgängliggöra oss digital utveckling. Forskning visar till exempel att klyftan, med samma tillgång till internet, ökar mellan pojkar med lägre ekonomiskt, socialt och kulturellt kapital och de med mer av den varan. Det andra området är en oförståelse eller bristande fantasi inför framtidens möjligheter i en virtuell värld, inte minst på ett folkbibliotek.

Vi har åsikten att digital kompetens och teknik inte skall vara ett mål i sig utan stödja huvuduppgifterna; att utveckla och fördjupa läsningen, det livslånga lärandet, den demokratiska medborgaren och den kreativa anden. Vi återkommer till huvuduppgifterna senare i denna text.

En hackerkurs för lågstadiet barn eller en robotbyggerverkstad för mellanstadiet är exempel på medel och inte mål. Låt oss utveckla:

I kommunerna kommer den digitala produktionen att explodera. All organiserad verksamhet kommer att varje dag producera text, bild, video digitalt. Det lokala folkbiblioteket kommer att behöva initiera, producera och dokumentera fysiska och virtuella aktiviteter i en utsträckning vi idag bara har sett början av. Bibliotekarien kommer att inspirera till lokala bokklubbar, läsecirklar, och varje möte med en läsande invånare inbjuds till ett delande av omdömen, tyckande om olika medier kommer att förankras i bibliotekens metadata för vidare förmedling.

Barnen som går en digital fotokurs på biblioteket kan visa upp sina alster på bibliotekets webbsidor. Fotona kan komma att ingå i framtidens lokalhistoria, i en aktion för en ny fritidsgård eller som en utgångspunkt för andra barns noveller. De barnen kommer att bli bibliotekets ambassadörer för livet. Det gäller också dem som går selfie-kursen, datalabkursen, mangakursen, hur man gör slut-workshopen eller lägg upp din första video på nätet-kursen.

(Selfie-kursen kommer att innehålla en historisk beskrivning, en diskussion kring kroppshets, bästa teknik för att fånga skymningsljus med mera)

I Perstorp med flera kommuner, i ett samarbete mellan skola och bibliotek, skall alla elever som passerat grundskolan ha med sig en utbildning i att skapa en video – från manus till presentation. En utmärkt utjämnande aktivitet.

Annonseringen, framförandet, video- eller ljudinspelningen, fotona, diskussionen, texten av en lokal poets framträdande en tisdagskväll i stadsdelsbiblioteket kommer att vara det lokala bibliotekets ansvar. Samma sak om man arrangerar en fototävling för åttondeklassare om bästa ungdomsmiljöbild. Eller en steampunkmangakurs där man presenterar avfotograferade teckningar på bibliotekswebben.

Biblioteket kommer att samverka med lokalhistoriska föreningar och muséer om att dokumentera samtiden, morgondagens lokalhistoria. Alla trettonåringar tävlar varje år med bästa stadsdelsbild som publiceras på bibliotekets och kommunens webb. Så kallad crowd sourcing som enkelt uttryckt i en digital biblioteksvärld är ett delande av människors liv, kreativitet och kunskap.

Generella tips som "Bästa poeterna från Balkan" eller en digital målningskurs kan skapas centralt men förmedlingen, utbytet, dialogen, fungerar bäst om de sker lokalt.

(delar av ovanstående publicerat i en artikel i [Biblioteksbladet](#))

Det är med dessa scenarier förståeligt att kommunala folkbibliotek behöver bibliotekssystem och bibliotekswebblösningar som är byggda för en mycket hög nivå av funktionalitet och flexibilitet för att just "bevara, kommunicera, inkludera, dela och utveckla lärande, utveckling och kunskap".

Den digitala framtiden kommer att ta mycket tid och engagemang i anspråk för det lokala biblioteket och det ansvaret måste tas. En nationell instans kan mycket väl och bör hjälpa till med både handledning och innehåll. Men ska man skapa en levande och utvecklande digital miljö som stöder såväl individ som lokalsamhälle bör det kommunala biblioteket etablera sin egen digitala närvaro.

Biblioteket skall kunna kommunicera med hela sin stadsdel, med grupper, handledare mm. Man skall ha tillgång till marknadsföringshjälpmedel via systemen. Metadata kommer att

samspele med omvärlden. Inte minst gäller det metadata för den snart explosiva utvecklingen av egen digital dokumentation och produktion. Invånarna skall engageras i bokcirklar, dokumentation av lokalsamhället, dela kunskap med mera. Dessa system som det kommunala biblioteket använder kan byggas i molnet på en central plats eller distribuerat i Trieste, Bogota och Penang. Det är inte poängen var och av vem det byggs så länge det gäller en hög professionell hållbar nivå, är effektiva, flexibla, användarvänliga och stöder bibliotekets framtida digitala arbete i sin community.

Utredningen snuddar vid "lösningen" för folkbiblioteks webblösningar och ser då mer efter i backspegeln än in i framtiden. Vi tror utredningen här enkelt kan revidera sin ståndpunkt och därmed stödja folkbibliotekens digitala inkluderande arbete. Digitalt är här och nu och är en viktig del av människors vardag. Att negligera det kommer att undergräva bibliotekets status. Den infrastruktur man från staten avser att tillhandahålla med information på nationell nivå med bland annat försörjningen av metadata för litteratur- och medieutgivning och till exempel äldre litteratur enligt Norgeexemplet bör även den stödja och förmedlas av det lokala biblioteket, den lokala bibliotekarien. Bara med den inriktningen lär sig biblioteket av och om sina användare och kan därmed anpassa och utveckla sina digitala tjänster.

Citat från "Den femte statsmakten", en tidigare rapport från utredningen:

"... dels gör biblioteken till de viktiga bollplank de kan bli för den digitala utvecklingen, dels lockar och behåller de medarbetare med digital spetskompetens som biblioteken vill ha ..."

"Det är angeläget för samhället att säkerställa att det för varje individ finns möjligheter att utveckla den nödvändiga digitala kompetensen i samklang med de förändringar som sker och kommer att ske."

"Genom en positionsförflyttning kan man ge mer kunskap om det uppdaterade utbudet och erbjuda målgruppsanpassade tjänster"

"En plats för att vara produktiv, studera, skapa och söka. Man är mer av en skapare och kreatör än konsument av information."

"Bibliotekens roll kan vara såväl kunskapsuppbyggande, kunskapsstimulerande och innovationsfrämjande samtidigt som det är en utmärkt arena för att hantera samtliga möjligheter och utmaningar med internet"

"Bibliotek agerar inte bara slussar till digital teknik och hur en startar ett e-postkonto, de hjälper en också att utveckla sin medie- och informationskunnighet."

"Med andra ord, det har skett ett skifte från att se bildande insatser som ett medel att i de breda lagren av medborgare skapa kritisk medvetenhet om datoriseringen, till att se bildande verksamhet som ett medel för att tillse att alla medborgare har de färdigheter som behövs för att kunna utöva ett digitalt medborgarskap."

Det främjande arbetet

Uppdraget som gavs utredningen var att litteraturen skall stå i fokus. Dessutom skall samtalet, särskilt det demokratiska, skapas ett utrymme. Biblioteken skall samverka.

Med det med sig har utredningen formulerat en vision för sitt arbete i uttrycket ”Demokrati är det överordnade målet”. Demokrati är också ett av de sex huvudområden som pekas ut som ankare, målområden för strategin.

Målen för dessa sex huvudområden är

Demokrati

Utveckla och stärk invånarnas rätt till fri åsiktsbildning genom kunskap, litteratur och bibliotek.

Tillgänglighet

Gör mänsklighetens samlade kunskap tillgänglig för alla utifrån vars och ens förutsättningar och behov så att alla kan verka i samhället på egna villkor.

Utbildning

Skapa en stark och sammanhållen kedja av utbildningsbibliotek från förskola till högskola.

Läsning

Utveckla allas läsförståelse och inspirera till läsoplevelser

Digitalisering

Underlätta för den som söker litteratur och information på nätet att snabbt och enkelt hitta och få tag på bibliotekens samlade resurser inklusive ett digitaliserat kulturarv.

Infrastruktur

Eftersträva ett effektivt och samverkande biblioteksväsende med tydlig ansvarsfördelning och kraftfulla nationella och regionala funktioner.

Utifrån dessa mål skönjer man mönstret om ett biblioteksväsende som ser till att alla har tillgång till litteratur och kunskap. Målet för läsning stannar inte där utan det skrivs ”utveckla allas läsförståelse och inspirera till läsoplevelser”. Det går att läsa in, med en god vilja, en framåtriktad rörelse även i Demokrati- och Tillgänglighetsmålen. Vår läsning är att målen överlag representerar gårdagens biblioteks inriktning på tillgänglighet och är svagare på att peka ut inriktningen framåt. Det är för oss en iakttagelse som söker sin förändring. Lyssnar man till IFLAS generalsekreterare Gerald Leitner analys av bibliotekariers inspel på framtiden är bibliotekens huvudmål globalt

- försvaret av fri och jämlik tillgång till information och kunskap

Vilket är vad vi förstår ett självklart och viktigt ställningstagande i det internationella arbetet!

Han lägger till; - *hur är vi till nytta för de samhällen vi verkar i?*

Vi tolkar det som att det är inte nog att tillgången finns; hur gör vi för att den skall bidra positivt utöver att den finns på plats?

(ovanstående citat hämtade från [Biblioteksbladet](#))

Analyserar man Unesco Public Library Manifesto, studerar Lyon deklARATIONEN och läser den svenska bibliotekslagen skulle man kunna komma fram till att målet med bibliotek är att

- Främja och utveckla läsningen
- Främja det livslånga lärandet
- Främja utvecklingen av den kreativa medborgaren
- Främja utvecklingen av den demokratiska medborgaren

Vi har här valt ”främja” eftersom vi tror på ett budskap om en aktiv förmedlande verksamhet. Tillgången till det kurerade materialet, fysiskt och digitalt, är ett medel för den förmedlande verksamheten. En kunnig och engagerad personal, lokaler som tjänar som bildningsnav i närsamhället, digitala lösningar och hjälpmedel som ökar effektivitet, tillgänglighet och delningsmöjligheter och självklart, vi avser folkbibliotek här, invånarna i stadsdelen är andra resurser i det arbetet.

Som Mary Lee Kennedy på New York Public Library och många med henne hävdar; arbetet på folkbiblioteket måste flytta sin energi från att ge tillgång till medier till att arbeta aktivt förmedlande med läsfrämjande, livslångt lärande och kreativt skapande. Till det lägger vi arbetet med den demokratiska kunskapen och aktiviteten.

I utredningen står det att ”(hög)skolebiblioteken behöver förflytta sig från samlingsorientering till användarorientering”. Det har bland annat Peter Alsbjer, regionbibliotekarie Örebro län, kommenterat ”Jag menar att det inte kan gälla enbart den bibliotekstypen utan för alla bibliotek, möjligen med undantag för sådana som struntar i sina användare.”.

Det målstyrda biblioteket

Med en aktiv hållning bör det också bli enklare att sätta verksamhetsmål på kort och lång sikt.

Från det nyligen publicerade

[EUROPEAN MANIFESTO ON SUPPORTING INNOVATION FOR CULTURAL AND CREATIVE SECTORS](#)

If we want to maintain the function of books as vital and diverse sources of entertainment and knowledge for our societies and democracies, and to integrate reading and writing as meaningful cultural techniques within the digital ecosystem, we need to act now.

Man bekymrar sig för att de traditionella kulturella sektorerna inte möter upp och överflyglar de krafter som dominerar internetindustrin:

However, although there are plenty of innovative initiatives and start-ups in the creative and cultural sectors, very few of these reach a scale sufficient for them to have a bigger impact on society or the market.

Enkelt uttryckt; det som sker inom den kulturella sfären sker inte tillräckligt fort och inte i tillräcklig skala.

Målet att alla skall ha tillgång till bibliotek och dess medier är i huvudsak uppfyllt i ett svenskt biblioteksväsen. Att varje 9-åring skall publicera ett foto på sin stadsdel som på något sätt speglar sommarboken de läst är det till exempel inte. Intressanta mål som flyttar bibliotekets positioner kan vara

- dubblat antal programaktiviteter inom de områden man valt ut att satsa på under året
- fler än hälften av aktiviteterna skall handhas av frivilliga resurser
- utlåningen av backlist på e-böcker skall minst fördubblas
- minst hälften av böckerna som det skyltas med skall spegla utsatta människors liv
- omdömen om böcker skall digitalt ges av minst en tiondel av befolkningen
- alla 14-åringar skall ha skrivit en dikt och dator-illustrerat den
- minst en tiondel av högstadieungdomarna skall förstå sig på mikrodata (som arduino)
- minst 20% av den totala arbetstiden skall läggas på (så kallat) kompensatoriskt arbete för att nå de barn- och ungdomsgrupper som inte självklart utnyttjar mediernas och internets möjligheter (observera att flera av målen ovanför kan vara en del av detta arbete)

Samtliga mål utvärderas noga och skall underordnas huvuduppgifterna för biblioteket. Utredningen innehåller självklart inte den här typen av mål men föreslår frambringa en strategi som innebär att biblioteken sätter tydliga framåtdrivande mål. En del gör det idag, men större skala och skyndsammare implementering bör stödjas av en nationell strategi. Genom konkreta målsättningar utvecklas biblioteken. Förutom de lokala målsättningarna finns det, som vi ser det, ett behov av att utveckla eller lyfta existerande nationella mätvärden och introducera dem för allmänhet och politik för att tillsammans föra biblioteken framåt. Mål som

- Antal programaktiviteter per 1000 invånare
- Antal medverkande på programaktiviteter
- Antal invånare i bokcirkel (digitala, fysiska) per 1000 invånare
- Antal externa resurser per 1000 invånare
- Antal lån av (så kallad) litterär litteratur (genrelitteratur exkluderad) per 1000 invånare
- Antal lån av facklitteratur per 1000 invånare

Här inser vi att bibliotekarierna ute på fältet är bättre kunskapare än vi och se därför ovanstående enbart som exempel. Vi tror på verksamhetsindikatorer som driver utveckling. Det borde vara en del av strategin.

Det resursstarka biblioteket

Vi vill också trycka på det vi berört, insikten om medborgaren, invånaren, som delaktig i kunskapsdelningen som handledare, bokomdomen, fotograf, novellist, kunskapare inom olika områden som kreativa konster, hushållande, hälsa, lokalhistoria och inkluderat gymnasisten som stöder seniorer i sitt digitala lärande. Återigen exemplifierar vi för att ta ner diskussion där den hör hemma i det aktiva inkluderande arbete som är folkbibliotekets framtid. Vi ser en framtid där programaktiviteterna mångfaldigas såväl i de fysiska lokalerna som på nätet. Dessa aktiviteter drivs i huvudsak av invånarna i bibliotekets regi och inom bibliotekets kärnverksamhet.

Biblioteket bör därför när de sätter upp mål för sin lokala verksamhet inte bara se till sina interna resurser utan även räkna med lokalsamhället. Lokalsamhället som består av individer och familjer, civilsamhället, det offentliga samhället och näringslivet.

Vi föreslår en slogan; ”Se inte bara till vad litteraturen kan göra för invånaren, se till vad invånaren kan göra för litteraturen”.

Avslutning

Vi tror att de förändringar vi ser som nödvändiga och som vi delar med många i biblioteksprofessionen runt om i världen kräver en förändring i bibliotekarieutbildningarna och i den vidareutbildning som framöver arrangeras regionalt och nationellt. Det är möjligt att den utbildning som annonseras i Södertörn är av den karaktären. Låt oss hoppas det.

Sammantaget tror vi på

- Det kommunala biblioteket behöver skapa en lokal digital närvaro.
- Det digitala arbetet framöver består, även kommunalt, av att bevara, kommunicera, inkludera, dela och utveckla lärande, utveckling och kunskap.
- Biblioteksarbetet går från att vara tillgångsorienterat till att vara främjande, fysiskt och digitalt.
- Förändringen bör ske i skala och i närtid, det kräver en inriktning, styrmedel och stöd som regionala och nationella biblioteksorganisationer kan bidra med.
- Styriindikatorer som stöder utveckling av det moderna biblioteket bör tas fram.
- Att se på biblioteksanvändarna även som aktörer i ett delande av omdömen, erfarenheter och kunskap.
- Att nationella digitala insatser och infrastrukturer i mesta möjliga mån tjänar den lokala bibliotekariens arbete.
- Att de kommunala biblioteken behöver digitala lösningar på biblioteken för att bevara, kommunicera, inkludera, dela och utveckla lärande, utveckling och kunskap. Dessa skall vara lättanvända, effektiva, flexibla och hållbara.
- Att utbildningarna framöver omfattar en modern syn på biblioteksområdet.

Vi tackar för möjligheten att delge dem det bekommer våra synpunkter. Vi tror på, och är gärna med och skapar, en långsiktigt hållbar, dynamisk och verkningsfull bibliotekssektor.

/2018-10-25 För Axiell Group, Boris Zetterlund

